

De Vlinderstichting zet zich niet alleen in voor vlinders en libellen, maar ook voor de biodiversiteit in het algemeen. In dit jaarverslag vatten wij samen waarop in 2019 de focus van ons werk heeft gelegen.

Wegens corona konden wij dit jaar geen gezamenlijke medewerkersfoto maken. Van links naar rechts en van boven naar onder: Albert, Ans, Anthonie, Bas, Chris, Cristina, Gardien, Henk, Ineke, Irma, Jan, Jens, José, Jurriën, Kars, Kim, Lia, Liesbeth, Menno, Michiel, Milou, Rob, Roely, Roos, Roy, Satu, Sicco en Titia.

Wat wij doen – en waarom

Wij zetten ons met z'n allen vol enthousiasme in voor de bescherming van vlinders en libellen, als indicatoren voor de rijkdom aan insectenbiodiversiteit. Wij doen alles wat we kunnen om te zorgen dat over honderd jaar alle vlinder- en libellensoorten weer voorkomen waar ze van nature thuishoren. Wij vinden insecten – met name vlinders en libellen – niet alleen nuttige, maar ook super-interessante dieren. Wij houden van vlinders en gunnen het de volgende generaties dat ook zij ervan zullen kunnen genieten!

Wij hebben zelf geen gebieden en kunnen dus niet daadwerkelijk zelf de vlinders en libellen een goed leefgebied geven. Onze kracht zit in kennis en inspiratie:

- Wij zorgen dat wij weten hoe het met de vlinders en libellen gaat (monitoring) en wat ze nodig hebben (ecologisch onderzoek).
- Op basis daarvan adviseren en inspireren wij beheerders – van natuur, boerenland, openbare ruimte en tuinen – om rekening te houden met vlinders en libellen.
- Daarvoor ontplooiën wij activiteiten en voeren wij projecten uit.

Wat wij zelf daadwerkelijk kunnen doen, hangt samen met de mogelijkheden voor financiering van onze activiteiten en projecten en daarmee van de financiers die bij willen dragen aan onze doelstellingen. Daartoe spelen wij in op maatschappelijke ontwikkelingen in onze omgeving, die urgentie geven aan ons werk.

De Vlinderstichting in cijfers

Kantoor in Wageningen

- 31 medewerkers waarvan 24 in vaste dienst, totaal 22,3 fte
- Twee vrijwilligers bij de bibliotheek, een vrijwilliger bij de kweek
- Ongeveer 20 studenten (hbo, mbo en universitair) en 9 trainees

Achterban

Instagram: bijna 11.000 volgers
 Facebook: 31.000 volgers
 Twitter: bijna 15.000 volgers
 LinkedIn: 2300 volgers
 vlinderstichting.nl: 1.938.000 unieke bezoekers, 1,5 miljoen bezoeken
 Donateurs: 5.543
 Waarnemers: 3.000
 Nieuwsbrief: 18.000 abonnees

Financieel jaarverslag

Het financieel jaarverslag wordt in mei vastgesteld door de Raad van Toezicht. Daarna wordt het gepubliceerd op onze website www.vlinderstichting.nl en in het augustusnummer van Vlinders.

Stikstof

In 2019 was het constant in het nieuws: de hoge stikstofbelasting van de Nederlandse natuur. Omdat vlinders snel reageren op veranderingen in hun omgeving, geven ze een goed beeld hoe sterk stikstof van invloed is op de biodiversiteit. Stikstof werkt als een voedingsstof voor snel groeiende planten, waardoor voedselplanten van sommige rupsen verdrongen worden en de rupsen niets meer te eten hebben. Klokjegtianen worden bijvoorbeeld verdrongen door pijpenstrootje waardoor het gentiaanblauwtje geen eitjes meer kan afzetten. Daarnaast verzuurt stikstof de bodem en verandert de verhouding tussen de voedingsstoffen in planten, waardoor de voedingswaarde van de voedselplanten verslechtert. Rupsen van bruine vuurvlinders hebben last van de hoge stikstofgehalten in zuringplanten. Ook zorgt de dichte plantengroei voor een koel en vochtig microklimaat. Tussen het tankmos dat de stuifzanden overwoekert kunnen rupsen van de kleine heivlinder niet meer voldoende opwarmen.

Mijn natuur blijft

Onze collega Anthonie Stip begon direct de hashtag #MijnNatuurBlijft, toen hij hoorde dat het kabinet overweegt om een aantal beschermde natuurgebieden (de zogenoemde Natura 2000-gebieden) te herschikken of te verplaatsen om zo stikstofruimte te scheppen voor bouwvergunningen. Anthonie riep mensen op een foto van hun favoriete stukje natuur op sociale media te zetten met de hashtag #MijnNatuurBlijft. Meer dan 50.000 reacties volgden. Uit de binnenstromende reacties valt af te leiden dat veel mensen echt door dit voornemen zijn geraakt. Mensen die natuur een warm hart toedragen.

Nieuwe Rode Lijst Dagvlinders

Carola Schouten, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft in 2019 de nieuwe Rode Lijst Dagvlinders vastgesteld. De Vlinderstichting en het ministerie van LNV presenteren de nieuwe Rode Lijst Dagvlinders tijdens de Landelijke Dag van De Vlinderstichting. Op deze lijst staat welke vlinders nu bedreigd zijn of in die categorie zouden kunnen komen. De Vlinderstichting heeft het basisrapport hiervoor gemaakt. Soorten die op de vorige Rode Lijst in 2006 al bedreigd waren (vrijwel alleen in natuurgebieden) bleven daarna stabiel. Alarmerend is, dat juist de eerder niet bedreigde soorten (die overal voorkwamen) achteruit zijn gegaan.

Volgens de Rode Lijst Dagvlinders 2019 zijn

- 15 soorten verdwenen uit Nederland
- 12 ernstig bedreigd
- 10 bedreigd
- 7 kwetsbaar
- 3 gevoelig
- slechts 29 soorten (38%) niet bedreigd.

kleine heivlinder
ernstig bedreigd

bruine eikenpage
bedreigd

spiegeldikkopje
kwetsbaar

oranje zandoogje
gevoelig

Groene trainees

Afgelopen jaar zijn bijna negentig jongeren en jongvolwassenen vol enthousiasme begonnen aan hun Groen Traineeship. Negen van deze jongeren hebben een klein half jaar lang een dag per week bij De Vlinderstichting gewerkt. Ze konden proeven van het werk in een natuurorganisatie en gingen ook zelf actief aan de slag. Ze hebben op allerlei plekken werkdagen georganiseerd om kwetsbare vlinders te helpen.

BIMAG

Vrijwel alle in Nederland beschikbare trends van insecten zijn grotendeels gebaseerd op waarnemingen uit natuurgebieden. Dit was voor LTO Noord, BoerenNatuur en De Vlinderstichting reden om te kijken hoe hier verandering in kan worden gebracht en met elkaar BIMAG (Boeren InsectenMonitoring Agrarische Gebieden) te ontwikkelen. Speciaal daarvoor is een nieuwe manier ontwikkeld om nachtvlinderste lokken: de Led-Emmer. Met een app kunnen ze boeren doorgeven welke vlinders ze 's morgens in de LedEmmer vinden. Zo kan het insectenleven op het boerenland gemonitord worden.

Kleurkeur

De Vlinderstichting en Stichting Groenkeur hebben in 2019 Kleurkeur ontwikkeld. Kleurkeur staat voor voor goed maaibeheer van bermen en andere groenstroken. Dankzij Kleurkeur kunnen opdrachtgevers en aannemers zich voorbereiden op een nieuwe standaard voor ecologisch bermbeheer. Door bermen op de juiste manier te beheren en eventueel in te zaaien komen er meer bloeiende bloemen en krijgen insecten zoals vlinders en bijen meer kans om te overleven. Met het Kleurkeur kunnen gecertificeerde bedrijven zich profileren. Opdrachtgevers hebben de garantie dat het werk gericht zal zijn op het verhogen van de ecologische kwaliteit.

Inventarisatie sleedoornpage

In Nederland kwamen sleedoornpages aan het begin van de 20e eeuw nog in 9 van de 12 provincies plaatselijk voor. Inmiddels is de vlinder vrijwel helemaal verdwenen uit Drenthe, Overijssel en Brabant; een afname van zo'n 90 procent, vooral veroorzaakt door het verdwijnen van het kleinschalige cultuurlandschap met zijn (sleedoorn)hagen. De Vlinderstichting houdt de vinger aan de pols door de sleedoornpage intensief te volgen. Dat doen we door het tellen van de eitjes: die zijn gemakkelijker te vinden dan de vlinders. Kijk op www.vlinderstichting.nl/sleedoornpages voor meer informatie.

Vooral in augustus waren er veel distelvlinders te zien.

Het vlinderjaar 2019

2019 was een zeer matig vlinderjaar. De meeste dagvlinders vlogen in lagere aantallen dan we de afgelopen dertig jaar gewend waren. Vooral de soorten van de heide hadden een buitengewoon slecht jaar. Warmteminnaars zoals koninginnenpage en kleine parelmoervlinder waren juist erg veel aanwezig. Ook opvallend was de invasie van de distelvlinder.

Vlinders van de heide

Omdat er nauwelijks bloeiende heide was, trokken veel vlinders weg van de hei. Waarschijnlijk zullen de komma-vlinder en de heivlinder verdwijnen op veel plekken waar ze het al moeilijk hadden door verdroging, vergrassing en verzuring. In de duinen lijkt de situatie minder ernstig.

2019: het jaar van de distelvlinders

De distelvlinder maakt een bijzondere reis. Zijn leven begint in de Sahel in Afrika. Van daaruit vliegt de distelvlinder steeds verder naar het noorden. Dat duurt verschillende generaties: de vlinders die we hier zien, zijn de (achter)kleinkinderen van de vlinders die uit Afrika vertrekken. In 2019 waren de weersomstandigheden en windrichting goed en bereikten grote aantallen distelvlinders ons land. Met name in augustus waren ze overal te zien.

Veel grote vossen

De grote vos is in Nederland zeldzaam. Het is niet vastgesteld dat ze zich in Nederland kunnen voortplanten, maar het lijkt erop dat ze zich weer kunnen vestigen in ons land. De grote vos was nagenoeg verdwenen uit ons land, maar al in 2018 kwam daar verandering in. Veel vlinders overwinterden succesvol en ook in 2019 waren er weer veel meldingen.

De sierlijke witsnuitlibel heeft Nederland heroverd.

Libellen in 2019

Waar de dagvlinders en bijen het moeilijk hebben, gingen de libellen vooruit. Als we naar de laatste tien jaar kijken, is het patroon echter anders. Het wordt steeds duidelijker dat het optimum voor libellen voorbij is en dat de trend weer begint te dalen. Libellen leven in het water en de waterkwaliteit is in Nederland enorm vooruitgegaan. Daarnaast is ook het beheer in veel gebieden verbeterd. Die toename is overduidelijk als we kijken naar de jaren negentig. Maar de laatste tien jaar zien we deze trend steeds verder ombuigen. De Vlinderstichting blijft onderzoek doen en beheer verbeteren, om deze dalende trend weer om te buigen.

Zadellibel

Tot nu toe waren zadellibellen extreem zeldzaam in ons land. In 2019 kwamen ze niet alleen in groten getale naar Nederland, maar hebben ze zich ook massaal voortgeplant.

Sierlijke witsnuitlibel

Na een lange afwezigheid heeft de sierlijke witsnuitlibel heel Nederland heroverd. In 2018 dook hij al op allerlei plekken op. In 2019 blijkt dat hij zich heeft gehandhaafd en uitgebreid.

Afnemende soorten

De libellen van de arme vennen deden het weer erg slecht dit jaar. 2019 was weer een dieptepunt voor de venglazenmaker, maanwaterjuffer en speerwaterjuffer. Ook de zwarte heidelibel, die nog maar kortgeleden heel talrijk was, neemt snel in aantal af en is in veel heidegebieden zeldzaam geworden. Zowel de droogte als de hoge temperaturen zijn negatief.

Top 5 meetnet vlinders

Distelvlinder
Bruin zandoogje
Klein koolwitje
Atalanta
Citraenvlinder

Top 5 tuinvlinders

Atalanta
Klein koolwitje
Dagpauwoog
Groot koolwitje
Distelvlinder

Top 5 meetnet libellen

Lantaarntje
Azuurwaterjuffer
Variabele waterjuffer
Watersnuffel
Viervlek